

LIDIA DERFERT-WOLF

Biblioteka Główna Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy

Standardy funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce. Stan prac Zespołu ds. Standardów dla Bibliotek Naukowych

W referacie przedstawiono założenia projektu „Analiza funkcjonowania polskich bibliotek naukowych w Polsce” realizowanego od 2002 r. przez Zespół ds. Standardów dla Bibliotek Naukowych (ZSBN). Rezultaty projektu będą jednym z narzędzi zarządzania bibliotekami naukowymi różnego typu oraz narzędziem do ogólnej oceny bibliotek wg jednolitych kryteriów. Koncepcję przedsięwzięcia uzupełniono przeglądem tego typu prac w innych krajach.

Omówiono ponadto aplikację internetową do gromadzenia danych ilościowych i jakościowych z bibliotek, składającą się z elektronicznego kwestionariusza ankiety oraz bazy danych do dokonywania analiz zbiorczych bibliotek. W uzupełnieniu przedstawiono problemy w wypełnianiu ankiety i wynikającą z nich dalszą modyfikację kwestionariusza oraz wstępne rezultaty zbiorczej analizy funkcjonowania bibliotek w 2002 r.

Wprowadzenie

Źródłem dochodzenia do norm i standardów funkcjonowania bibliotek muszą być wieloletnie, a najlepiej ciągłe badania danych statystycznych i wskaźników efektywności. Wg normy ISO 2789¹ celem statystyki bibliotecznej jest:

- badanie bieżących rezultatów w celu porównania ze standardami i danymi innych bibliotek,
- badanie dynamiki zmian oraz efektów wprowadzania nowości,
- tworzenie podstaw planowania, podejmowania decyzji, poprawy jakości usług i kontroli wyników,
- ukazywanie znaczenia usług bibliotecznych dla przyszłych pokoleń,
- upowszechnianie roli bibliotek w różnych gremiach.

Systematyczne gromadzenie danych statystycznych jest więc gruntowną podstawą do dalszego obliczania wskaźników efektywności, które w większości są wynikowymi statystyki, porównaniami i łączeniem danych. Istotną różnicą jest natomiast brak oceny funkcjonowania biblioteki z punktu widzenia użytkowników przy analizie wyłącznie danych statystycznych. Np. wskaźnik liczba zakupionych książek w przeliczeniu na użytkownika nie mówi nic o tym, czy te książki spełniają oczekiwania czytelników. Stąd wniosek, że pierwszym etapem prac zmierzających do określenia standardów

¹ ISO 2789:2003 Information and Documentation. International Library Statistics.

funkcjonowania powinno być uporządkowanie i ujednoczenie danych statystycznych gromadzonych w skali kraju. Następnym etapem jest wytypowanie takich wskaźników, które można łatwo obliczyć z danych statystycznych i ewentualnie kolejnych, z podaniem metod ich obliczania. Dalsze prace powinny koncentrować się wokół wieloletnich badań porównawczych w celu wypracowania norm i standardów funkcjonowania bibliotek. Badania powinny być prowadzone właśnie na podstawie wskaźników, a nie danych statystycznych, choć wiadomo, że te pierwsze trudniej niekiedy obliczyć. Wiadomo, że będą one dotyczyły tylko wybranych obszarów działania i nie oznacza to, że będą obowiązującymi normatywami. Każda biblioteka potraktuje je indywidualnie i przede wszystkim w odniesieniu do własnych celów i zadań. Natomiast wypracowane wcześniej wskaźniki efektywności ułatwią z pewnością każdej bibliotece skuteczne zarządzanie, właściwe lokowanie środków finansowych, a szczególnie przydadzą się tym, którzy już posiadają certyfikaty jakości albo dążą do ich uzyskania.

Normy międzynarodowe i zalecenia dotyczące statystyki bibliotecznej i pomiarów efektywności

Najważniejsze dokumenty stanowiące zalecenia dla bibliotek w zakresie statystyki i pomiarów efektywności to:

- 1) Norma ISO 11620:1998, ISO 11620:1998/AD1:2003 Information and Documentation. Library performance indicators. Polskie tłumaczenie normy jest przygotowywane przez PKN pod tytułem „Informacja i dokumentacja. Wskaźniki funkcjonalności bibliotek” [10]. Norma jest przeznaczona dla wszystkich typów bibliotek i podaje definicje oraz sposoby obliczania 29 wskaźników w 10 grupach: ogólne (satysfakcja użytkowników), usługi publiczne, dostarczanie dokumentów, wyszukiwanie dokumentów, wypożyczanie dokumentów, dostarczanie dokumentów ze źródeł zewnętrznych, usługi informacyjne, wyszukiwanie informacji, udogodnienia (wyposażenie), procesy biblioteczne (gromadzenie, opracowanie).
- 2) Raport techniczny ISO/TR 20983:2003 Information and documentation. Performance indicators for electronic library services. Służy do oceny efektywności biblioteki, porównań między bibliotekami oraz jako narzędzie do podejmowania decyzji – zwłaszcza finansowych – w zakresie usług elektronicznych (dostarczanie, wykorzystanie, koszty). Przeznaczony dla wszystkich typów bibliotek, konsorcjów bibliotecznych, dostawców i wydawców źródeł elektronicznych.
- 3) Norma ISO 2789:2003 Information and Documentation. International Library Statistics. Polskie tłumaczenie normy jest przygotowywane przez PKN pod tytułem „Informacja i dokumentacja. Międzynarodowa statystyka biblioteczna”. Obecnie mamy w polskiej wersji pod tym samym tytułem PN-EN ISO 2789:1998 oraz normę europejską uznaną za PN (w angielskiej wersji językowej) PN-EN-ISO 2789:2004 „Informacja i dokumentacja. Międzynarodowa statystyka biblioteczna”. Edycja z 2003 roku jest wzbogacona o wiele definicji i zaleceń pomiarów i sposoby mierzenia wykorzystania elektronicznych usług bibliotecznych. Norma jest przeznaczona dla wszystkich typów bibliotek.

- 4) Poll Roswitha, te Boekhorst Peter "Measuring Quality: International Guidelines for Performance Measurement in Academic Libraries". IFLA 1996. Zalecenia IFLA dla bibliotek akademickich i naukowych ze wszystkich krajów bez względu na wielkość biblioteki, stopień automatyzacji, wielkość kolekcji z wolnym dostępem. Praca została ostatnio przetłumaczona na język polski i może stanowić podstawę badań efektywności, a w momencie przetłumaczenia normy ISO 11620 jej cenne uzupełnienie [25]. Zalecenia wyodrębniają 17 wskaźników w 7 grupach: ogólne korzystanie z biblioteki, udogodnienia (wyposażenie), jakość zbiorów, jakość katalogu, dostępność dokumentów, zdalne korzystanie z biblioteki, satysfakcja użytkowników. Nie dotyczą kosztów.
- 5) NISO Z39.7-200X Draft „Information Services and Use: Metrics & statistics for libraries and information providers – Data Dictionary”.² Projekt normy amerykańskiej dotyczący interaktywnego narzędzia opartego na technologii WWW i służącego do określania standardowych definicji, metod i praktyk dla statystyki bibliotecznej w USA. Celem normy jest wskazywanie i definiowanie danych ilościowych niezbędnych do pomiarów zasobów i efektywności bibliotek i dostarczenie istotnych i porównywalnych danych o bibliotekach amerykańskich.

Poza normami i oficjalnymi zaleceniami warto też wspomnieć o ważnych inicjatywach, których celem jest ujednoczenie definicji i metod gromadzenia danych dotyczących wykorzystania źródeł elektronicznych. Pierwszy to projekt Międzynarodowego Związku Konsorcjów Bibliotecznych ICOLC działającego od 1996 r. i zrzeszającego 160 konsorcjów z USA, Europy, Australii, Azji i Afryki. W ramach różnych prac Związku opracowano m.in. wskazówki do pomiarów wykorzystania licencjonowanych źródeł informacji udostępnianych poprzez sieć.³ Drugi projekt – COUNTER⁴ – ma podobne cele, ale jest ukierunkowany bardziej na dostawców źródeł elektronicznych i ich współpracę z bibliotekami.

Pomiary efektywności i statystyka biblioteczna na świecie

Większość państw opracowuje na podstawie w/w norm i zaleceń krajowe zestawy danych statystycznych i/lub wskaźników efektywności, które są zbierane każdego roku w celu opracowywania zbiorczych analiz lub badań porównawczych, np. benchmarkingu. Zajmują się tym stowarzyszenia bibliotekarskie lub inne organizacje, przeważnie we współpracy z organem administracji rządowej ds. nauki albo edukacji i innymi instytucjami. Dane zbierane są często obowiązkowo, zwłaszcza jeśli biblioteka jest finansowana z budżetu państwa. Normy dotyczące statystyki bibliotecznej można względnie łatwo dostosować do warunków danego kraju i wybrać dane do obowiązkowego podawania przez biblioteki. Dużo trudniej jest przyjąć za obowiązujące normy mierzenia jakości

² <http://www.niso.org/emetrics/current/complete.html>

³ Guidelines for Statistical Measures of Usage of Web-Based Information Resources. ICOLC, 2001
<http://www.library.yale.edu/consortia/2001webstats.htm>

⁴ <http://www.projectcounter.org/>

i wydajności usług bibliotecznych. Przede wszystkim ze względu na bardziej skomplikowane metody liczenia, brak tradycji zbierania niektórych danych, pojawiającą się konieczność zbierania nowych danych oraz dodatkowe nakłady czasu i wysiłku pracowników. Wskaźniki efektywności w oficjalnych raportach są najczęściej pochodnymi danych statystycznych gromadzonych przez biblioteki, bo takie najprościej obliczyć. Zdarzają się jednak projekty, w ramach których wypracowuje się zestawy dodatkowych wskaźników, bazujących na w/w normach i zaleceniach. Ich obliczenie jest najczęściej dobrowolne, dokonywane indywidualnie przez biblioteki albo w ramach wspólnych projektów, rzadko obowiązkowe w skali kraju. Poniżej opisane zostaną przykładowe rozwiązania krajowe i międzynarodowe. Więcej informacji na ten temat znaleźć można w prasie S. Ward wydanej przez Komisję Europejską [30] oraz zestawieniu linków do dokumentów elektronicznych i witryn internetowych na temat statystyki bibliotecznej i badań efektywności [1].

W Wielkiej Brytanii gromadzeniem statystyki bibliotek akademickich zajmuje się Stowarzyszenie Bibliotek Narodowych i Akademickich (SCONUL). Dane zbierane są za rok akademicki i przedstawiane sumarycznie na stronie internetowej,⁵ na której można zapoznać się również ze szczegółowym formularzem. Z danych gromadzonych przez SCONUL można wyliczyć większość wskaźników efektywności, zalecanych i szczegółowo opisanych w doskonałych podręcznikach dla bibliotek akademickich [9, 17]. W Niemczech realizowany jest projekt BIX [4] zainicjowany przez Fundację Bertelsmanna i kontynuowany we współpracy ze Stowarzyszeniem Bibliotek Niemieckich. Celem projektu jest dokonywanie ciągłych porównań (benchmarking) oraz rankingu bibliotek na podstawie 17 wskaźników efektywności. W pierwszej fazie projekt dotyczył bibliotek publicznych. Obecnie trwają prace nad przystosowaniem go dla bibliotek akademickich. Udział bibliotek w projekcie jest dobrowolny. Ponadto w Niemczech gromadzone są systematycznie dane statystyczne na podstawie formularzy zgodnych z normą ISO 2789. Oficjalne dane dostępne są na witrynie internetowej.⁶ Holenderska organizacja UKB skupiająca 13 bibliotek uniwersyteckich oraz Bibliotekę Narodową i Bibliotekę Holenderskiej Akademii Nauk realizuje projekt, w którym prowadzone są badania porównawcze (benchmarking) bibliotek uniwersyteckich w Holandii. Do badań wytypowano 24 wskaźniki efektywności⁷ (na podstawie 56 danych do wskaźników): zasoby ludzkie i finansowe – 7 wskaźników, produkty i usługi biblioteczne – 4, wydajność procesów wewnętrznych – 5, wykorzystanie produktów i usług – 8. UKB odpowiada też za gromadzenie danych statystycznych dostarczanych przez biblioteki na podstawie formularza dostępnego na witrynie internetowej UKB.⁸ W Norwegii działa narodowa organizacja ABM-utvikling prowadząca działalność rozwojową i doradczą w obszarze funkcjonowania bibliotek, muzeów i archiwów i realizująca projekt dotyczący

⁵ http://www.sconul.ac.uk/pubs_stats/stats.html

⁶ <http://www.bibliothekstatistics.de>

⁷ Na podstawie „UKB Benchmarking Dutch University Libraries”.
<http://www.ukb.nl/English/muenster/Daalmans.ppt>

⁸ <http://www.ukb.nl/English/welkom.htm>

przystosowania krajowej statystyki bibliotecznej do zaleceń normy ISO 2789 24]. Planuje się stworzenie bazy danych do gromadzenia statystyk i wyliczania wskaźników. ABM-utvikling jest odpowiedzialna za zbieranie z muzeów i bibliotek danych, które są dostępne w sieci.⁹ W Finlandii w latach 90. biblioteki uniwersyteckie realizowały projekt finansowany przez Ministerstwo Edukacji, którego celem było opracowanie metod pomiarów wskaźników efektywności [22]. Metoda miała służyć do indywidualnych analiz każdej z bibliotek oraz badań porównawczych. Wytypowano 10 wskaźników w 5 grupach: satysfakcja użytkowników, dostępność i wykorzystanie zbiorów, korzystanie z biblioteki, szkolenie użytkowników i usługi informacyjne. Do obliczania rezultatów w skali kraju wykorzystano model macierzowy oraz system wag. W Estonii dane statystyczne ze wszystkich bibliotek są gromadzone przez bibliotekę narodową. Poza tym 4 biblioteki uniwersyteckie i biblioteka narodowa realizują projekt finansowany przez Fundację Nauki Estońskiej, dotyczący pomiarów efektywności i oceny porównawczej bibliotek naukowych w skali kraju. Badania koncentrują się wokół 4 grup wskaźników: przyrost zbiorów, wydatki, usługi, personel [21]. Należy dodać, że większość inicjatyw w krajach europejskich jest realizowanych wspólnie z innymi krajami. Bazują one ponadto na dorobku wielu projektów Komisji Europejskiej [1]. Stowarzyszenie Australijskich Bibliotek Akademickich CAUL koordynuje gromadzenie statystyk i wskaźników efektywności w Australii. Na stronie internetowej można znaleźć zarówno dane statystyczne,¹⁰ jak i wartości wskaźników ze wszystkich bibliotek uniwersyteckich¹¹ w dwóch podstawowych grupach: dostarczanie dokumentów i dostępność dokumentów. Ciekawie prezentuje się baza danych dostępna online,¹² w której będzie można wyświetlić wskaźnik danej biblioteki albo całej grupy w konkretnym roku i następnie porównać jego wartość z inną biblioteką lub grupą. Serwis zawiera ponadto bardzo obszerny podręcznik dostępny online zawierający zalecenia wdrażania wskaźników oraz obszerną literaturę na temat badań efektywności bibliotek [16]. Dane statystyczne bibliotek amerykańskich zbiera, przetwarza i porównuje Narodowe Centrum Statystyki w Edukacji (NCES)¹³ w ramach ogólnokrajowego programu we współpracy z urzędem statystycznym i Komisją Bibliotek i Informacji Naukowej (NCLIS). Do gromadzenia danych i obliczania wskaźników wykorzystuje się systemu IPEDS¹⁴ [23]. Bardzo ciekawy interaktywny serwis umożliwiający dostęp do danych statystycznych 112 bibliotek amerykańskich utrzymuje też Stowarzyszenie Bibliotek Naukowych (ARL).¹⁵ Dane można wyszukiwać w bazie przeglądając je, tworzyć ranking bibliotek wg wybranych kryteriów, tworzyć wykresy i analizy zbiorcze i kopiować dane w formacie arkusza kalkulacyjnego. Na koniec należy wspomnieć o europejskim programie LibEcon2000,¹⁶ w ramach którego utworzono bazę danych statystycznych i wybranych wskaźników z państw Unii Europejskiej [23].

⁹ <http://www.abm-utvikling.no/prosjekter/Interne/Bibliotek/statistikk/Fagbibliotek/Fag-stat.htm>

¹⁰ <http://www.caul.edu.au/stats/>

¹¹ <http://www.caul.edu.au/best-practice/>

¹² <http://www.caul.edu.au/cgi-bin/indicators>

¹³ <http://nces.ed.gov/surveys/libraries/>

¹⁴ <http://nces.ed.gov/ipeds/>

¹⁵ <http://fisher.lib.virginia.edu/arl/index.html>

¹⁶ <http://www.libecon2000.org/survey/default.htm>

Pomiary efektywności i statystyka biblioteczna w Polsce

Jedynym narzędziem gromadzenia danych statystycznych w skali kraju, wg jednolitego kwestionariusza są w Polsce formularze Głównego Urzędu Statystycznego, obowiązkowo wypełniane co 2 lata. Te oficjalne dane nie pozwalają jednak na dokonywanie badań porównawczych ze względu na zbyt ogólne traktowanie funkcjonowania bibliotek – w liczbach, z pominięciem wskaźników efektywności. Ponadto wśród wymaganych liczb są wyłącznie dane dotyczące: zbiorów bibliotecznych (z pominięciem czasopism elektronicznych), pomieszczeń bibliotecznych, czytelników, udostępniania zbiorów i pracowników biblioteki. Można wprowadzić pewne dane porównywać wyliczając wskaźniki, ale rezultaty byłyby bardzo powierzchowne – nie uwzględniałyby np. spraw finansowych, wielu usług, źródeł elektronicznych itp. Dane statystyczne zbierane przez GUS są ponadto w małym stopniu zgodne z wymaganiami normy ISO 2789 i dlatego nie mogą bezpośrednio służyć do porównań z innymi krajami. Brak również w kraju ujednoliconej metody oceny funkcjonowania bibliotek bazującej na podstawowych chociażby wskaźnikach efektywności. A potrzeby i oczekiwania bibliotek są duże i wielokrotnie sygnalizowane przez środowisko. Równie istotna byłaby przydatność takiej oceny dla innych, np. KBN, PKA czy osób odpowiadających na pytania redakcji tygodników tworzących rankingi uczelni.

Dotychczasowe prace dotyczące analizy funkcjonowania bibliotek naukowych, a szczególnie akademickich koncentrowały się wokół wybranych obszarów albo wybranych przedziałów czasowych. Niekiedy były to wprowadzić badania przekrojowe, ale dotyczące małych grup bibliotek albo prowadzone indywidualnie. Nie prowadzono krajowych badań statystycznych i porównawczych, wnikliwie analizujących biblioteki określonego typu i w odniesieniu do bibliotek zagranicznych. Problemem utrudniającym analizę jest przede wszystkim brak narzędzia do zbierania odpowiednich danych w sposób systematyczny. Poza tym jakaś instytucja czy organizacja musiałaby nadzorować prace i dbać o rozwój narzędzi i metod badań. Dotkliwy jest również brak polskiego tłumaczenia podstawowych norm w zakresie statystyki i pomiarów efektywności, a co za tym idzie krajowych zaleceń i poradników do ich stosowania.

Potrzeba prac teoretycznych i praktycznych w zakresie statystyki bibliotecznej i badań efektywności ujawniła się szczególnie w ostatnich latach na kilku konferencjach organizowanych przede wszystkim przez biblioteki uczelniane [2, 28, 29, 32]. Za szczególnie istotną uważa się konferencję zorganizowaną przez Bibliotekę Główną Akademii Ekonomicznej w Krakowie [2] w 2001 r., na której podjęto próbę wypracowania metody porównawczej do analizowania bibliotek i do wykorzystania jej w zarządzaniu. Konferencję poprzedziło przygotowanie ankiety, która miała zobrazować kilka aspektów funkcjonowania bibliotek: sprawy finansowe, zbiory, użytkownicy, pracownicy. Z danych przesłanych przez 43 biblioteki naukowe różnych typów (akademickie, publiczne, branżowe) można wyciągnąć jedynie pewne szacunki, gdyż liczba otrzymanych odpowiedzi była mało reprezentatywna. Wyniki opracowano z uwzględnieniem typów bibliotek. Formalne wnioski z konferencji były przesłaniem

do dalszych ogólnopolskich działań w zakresie statystyki bibliotecznej i pomiarów efektywności:

- kontynuacja badań porównawczych,
- weryfikacja ankiety i dostosowanie jej do polskich warunków,
- opracowanie standardów funkcjonowania bibliotek naukowych.

Bezpośrednio po konferencji zawiązał się Zespół ds. Standardów Bibliotek Naukowych, którego zadaniem jest opracowanie sposobu realizacji powyższych wniosków. Zespół składa się z pracowników nauki i bibliotekarzy posiadających znaczny dorobek w zakresie zarządzania biblioteką.¹⁷

Prace Zespołu ds. Standardów dla Bibliotek Naukowych

Zespół ds. Standardów dla Bibliotek Naukowych realizuje swe zadania w ramach projektu „Analiza funkcjonowania polskich bibliotek naukowych” częściowo finansowanego z funduszy Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sportu. Prace Zespołu zostały ponadto wpisane do zadań Konferencji Dyrektorów Bibliotek Szkół Wyższych w punkcie „standaryzacja działalności bibliotek, badania porównawcze”. Ponieważ dotąd wszystkie prace były realizowane na zasadzie nieformalnej współpracy, z różnych praktycznych względów przygotowano jest podpisanie Porozumienia w sprawie realizacji projektu pomiędzy uczelniami, w których zatrudnieni są członkowie Zespołu. W Porozumieniu będą również określone zasady dostępu do danych i uprawnienia dyrektorów bibliotek. Określono następujące cele ogólne projektu „Analiza funkcjonowania polskich bibliotek naukowych”:

- opracowanie metody oceny funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce,
- pozyskiwanie danych do bazy komputerowej w celu opracowania wskaźników i standardów dla bibliotek naukowych w Polsce,
- prowadzenie badań porównawczych wyników analizy z wskaźnikami i standardami funkcjonowania zagranicznych bibliotek naukowych,
- opracowywanie i publikowanie rocznych raportów.

Ponieważ jak wspomniano wyżej większość wskaźników efektywności jest pochodną danych statystycznych, niezbędnymi narzędziami do realizacji powyższych celów jest kwestionariusz ankiety dotyczący funkcjonowania biblioteki oraz program do gromadzenia i analizy danych z wypełnionych ankiet. Opisane poniżej w dużym skrócie narzędzia i inne prace są rezultatem i dorobkiem całego Zespołu i były już szczegółowo opublikowane [8, 6]. W niniejszym materiale są jedynie podsumowaniem i jednocześnie wstępem do przedstawionych w kolejnej części rezultatów wstępnych badań.

¹⁷ Skład Zespołu ds. Standardów dla Bibliotek Naukowych: L. Derfert-Wolf (ATR w Bydgoszczy), E. Dobrzyńska-Lankosz (AGH w Krakowie), W. Dziadkiewicz (Uniwersytet Śląski w Katowicach), M. Górný (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), E. Górńska (Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy), M. Górski (Politechnika Krakowska), A. Jazdon (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), M. Kłossowska (GBP i ZS w Warszawie), D. Pawelec (Uniwersytet Śląski w Katowicach), A. Sokołowska-Gogut (Akademia Ekonomiczna w Krakowie), T. Wildhardt (Akademia Pedagogiczna w Krakowie).

1. Opracowanie kwestionariusza ankiety

Aktualna wersja kwestionariusza (z kwietnia 2003 r.) powstała na podstawie ankiety przygotowanej na krakowską konferencję oraz na podstawie „Analizy funkcjonowania biblioteki z uwzględnieniem wybranych wskaźników efektywności”, opracowanej i wdrożonej w ramach Projektu TEMPUS JEP¹⁸ [5, 11]. Ankieta uwzględnia wszystkie elementy systemu bibliotecznego, jego otoczenia oraz procesy i usługi biblioteczne. Pogrupowano je w następujące działy:

- pracownicy,
- zbiory biblioteczne,
- budżet,
- infrastruktura,
- udostępnianie zbiorów,
- usługi informacyjne,
- dydaktyka,
- własne wydawnictwa, własne bazy danych,
- współpraca bibliotek, organizacja imprez bibliotecznych, aktywność zawodowa pracowników,

Zakładano, że podstawą porównań grup bibliotek i wyznaczania w przyszłości norm/standardów będą odpowiednie wskaźniki, a nie dane liczbowe do w/w działów. Na podstawie wzorców zagranicznych i propozycji sygnalizowanych w krajowej literaturze [3, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 26, 27] wytypowano 42 wskaźniki.¹⁹ 13 łatwo wyliczyć na podstawie danych podawanych w ankietach (np. liczba wypożyczeń na 1 zarejestrowanego czytelnika), więc nie było potrzeby umieszczania ich w kwestionariuszu. Pozostałe (np. budżet biblioteki jako procent budżetu uczelni) muszą być podawane przez biblioteki. Obecna wersja ankiety liczy 50 rozbudowanych pytań, w miarę jednolitych dla wszystkich bibliotek i wyliczalnych w nieskomplikowany sposób oraz na podstawie danych łatwo dostępnych.

W trakcie opracowywania kwestionariusza ankiety wyniknęło wiele problemów związanych przede wszystkim z:

- brakiem krajowych wzorców i norm w zakresie statystyki bibliotecznej i pomiarów efektywności,
- koniecznością szczegółowego komentowania sposobu wypełniania pól; jak dziś wiadomo niezbyt wystarczającego,
- wypracowaniem wzorca podziału wpływów i wydatków w budżecie, gdyż nie ma dotychczas obowiązku gromadzenia takich danych np. dla GUS,

¹⁸ Projekt Tempus JEP 13242-98: Development of Library Management as a Part of the University Total Quality Management, realizowany w latach 1998-2001 przez biblioteki: Politechniki Krakowskiej (koordynator projektu), Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy, Uniwersytetu Szczecińskiego, Politechniki Świątokrzyskiej w Kielcach, Delft University of Technology, University College London, Universidad de Cadiz, National Technical University of Athens.

¹⁹ Ze względu na brak definicji „student obliczeniowy” niektóre wskaźniki są obliczane w odniesieniu do ogólnej liczby studentów i dodatkowo liczby słuchaczy studiów dziennych.

- brakiem jednolitości w zakresie podawania danych statystycznych przez dostawców licencjonowanych źródeł elektronicznych,
- różnymi strukturami organizacyjnymi bibliotek,
- różnicami w gospodarowaniu środkami finansowymi (samodzielnie w ramach biblioteki lub nie),
- brakiem zdefiniowanej wielkości „student obliczeniowy”.

Te problemy, częściowo rozwiązane w trakcie opracowywania kwestionariusza, powracały często w czasie wypełniania ankiet przez biblioteki i pewne propozycje rozwiązań zostaną przedstawione dalej.

2. Opracowanie programu komputerowego do gromadzenia danych z ankiet

Zakładano, że program ma umożliwiać:

- wypełnianie, modyfikację i wysyłanie danych on-line przez biblioteki, na podstawie opisanego wyżej kwestionariusza,
- automatyczne obliczanie wybranych wskaźników efektywności na podstawie danych z ankiet,
- automatyczną weryfikację poprawności wypełnienia pól w ankiecie,
- badania porównawcze prowadzone przez Zespół ds. Standaryzacji - zestawienie danych zbiorczych z danego roku lub na przestrzeni kilku lat, opracowanie wieloaspektowej analizy wybranych danych i wskaźników efektywności,
- analizowanie danych oraz wskaźników efektywności indywidualnie przez biblioteki, w danym roku lub w przedziałach wieloletnich (analiza porównawcza).

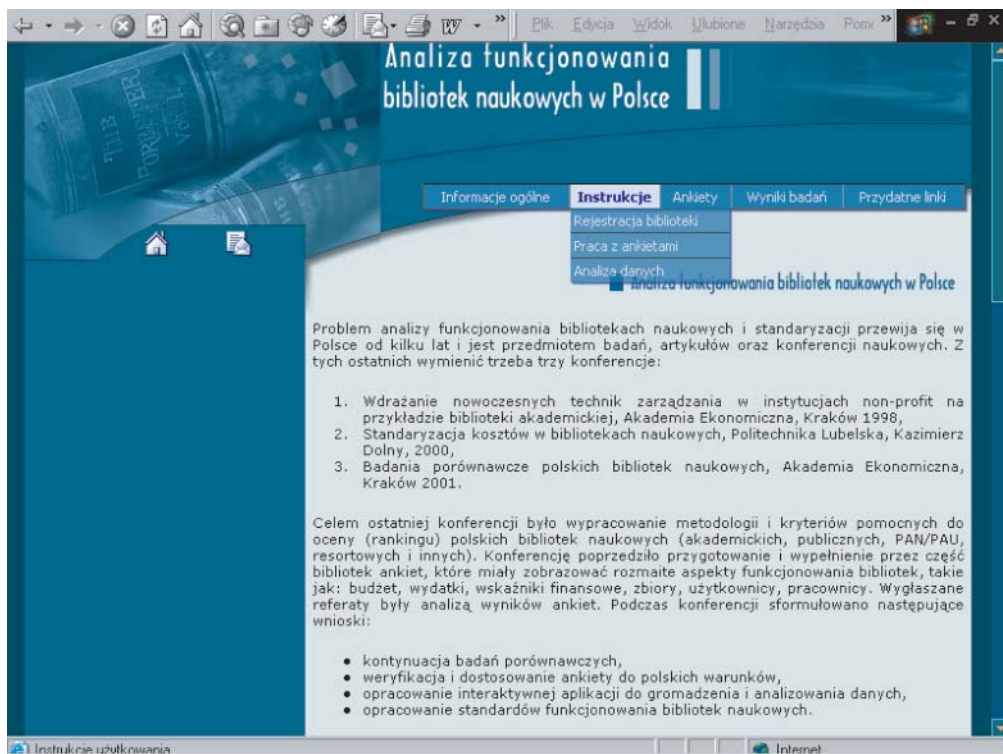
Koncepcję i podstawową wersję programu opracowano w Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy przy współudziale studentów. Aktualnie baza jest utrzymywana przez Bibliotekę Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Aplikacja internetowa składa się z następujących elementów:

1. witryny WWW²⁰ zawierającej informacje o projekcie, instrukcje, kwestionariusz ankiety i przydatne linki (rys. 1). W najbliższym czasie publikowane będą również zbiorcze analizy danych z wypełnionych ankiet,
2. modułu dla bibliotek do pobierania, wypełniania i przesyłania on-line ankiety oraz wieloaspektowego analizowania danych własnej biblioteki wg różnych kryteriów, w poszczególnych latach lub okresach wieloletnich. Przygotowano dwie wersje formularza: dla bibliotek akademickich i publicznych oraz branżowych,
3. modułu dla administratora do rejestrowania bibliotek oraz bezpośrednich kontaktów z wypełniającymi ankiety. Administrator ma ponadto uprawnienia do dokonywania zmian we wszystkich ankietach w uzgodnieniu z dyrektorem biblioteki,
4. bazy komputerowej do przechowywania i przetwarzania danych z ankiet,
5. modułu dla Zespołu ds. Standaryzacji przeznaczonego do analizy statystycznej danych z bazy. Analizy są dokonywane poprzez wstępny wybór typów bibliotek, konkretnego

²⁰ <http://ssk.bu.amu.edu.pl/standaryzacja/index.htm>

roku lub przedziału lat oraz rodzaju wyników (średnia arytmetyczna, mediana, wartość maksymalna, wartość minimalna).

Rys. 1. Witryna internetowa projektu "Analiza funkcjonowania bibliotek naukowych w Polsce"

3. Gromadzenie danych – wypełnianie ankiet przez biblioteki, inne prace Zespołu

Założenia koncepcyjne funkcjonowania bazy danych zostały zrealizowane w stopniu pozwalającym na wypełnianie ankiet i wstępną ich analizę. Program do gromadzenia danych statystycznych jest dostępny dla bibliotek od jesieni 2003 roku. Udział w przedsięwzięciu, na zasadzie całkowitej dobrowolności, wymaga jedynie rejestracji biblioteki przez dyrektora. Zasady działania i korzyści płynące z systematycznego gromadzenia danych zostały przedstawione na Konferencji Dyrektorów Bibliotek Szkół Wyższych we wrześniu 2003 r. we Wrocławiu. Skierowano wtedy prośbę o wypełnianie ankiet danymi z 2002 r. Jednocześnie rozpoczęto akcję promocyjną Projektu, mającą na celu możliwie szerokie zainteresowanie bibliotekarzy możliwościami jakie daje wprowadzenie do bazy własnych danych. Założenia i cele Projektu zaprezentowano również w bibliotekarskim czasopiśmie zagranicznym [6].

Do dnia 10.05.2004 r. w bazie danych zarejestrowały się 52 biblioteki naukowe różnych typów, w tym 47 akademickich (39 państwowych i 8 niepaństwowych), 3 publiczne i 2

branżowe. Ankiety za 2002 r. w całości wypełniło 17 bibliotek, w tym 16 akademickich i 1 publiczna. W ogólnej liczbie bibliotek, które wypełniły i zatwierdziły ankiety, największą grupę stanowią biblioteki uczelni technicznych – 8. Aktualnie biblioteki wypełniają ankietę za 2003 r. W tym miejscu należy zwrócić uwagę na to, że mimo uprzednich starań Zespołu do precyzyjnego formułowania pytań w ankiecie i szczegółowych komentarzy w formie przypisów, wiele pytań budziło u wypełniających wątpliwości, niektóre dane były trudne do zdobycia i wiele pól było wypełnianych niewłaściwie, co powodowało trudności z ostatecznym zatwierdzeniem ankiety. Na podstawie zauważonych błędów oraz uwag zgłaszanych administratorowi bazy Zespół sporządził wykaz zmian w kwestionariuszu za 2004 r. Oto najważniejsze z nich:

- uszczegółowienie terminologii związanej z rodzajami zbiorów, głównie zbiorów specjalnych i dokumentów elektronicznych,
- sformułowanie bardziej szczegółowych komentarzy w działach „pracownicy” (przeliczenie wg etatów, a nie osób), „budżet” (dokładniejsze opisy rodzajów wpływów i wydatków), „bazy danych”, „współpraca bibliotek”, „aktywność zawodowa pracowników”,
- dodanie wskaźnika „wydatki na komputeryzację (sprzęt komputerowy, oprogramowanie) w przeliczeniu na 1 użytkownika / studenta”.

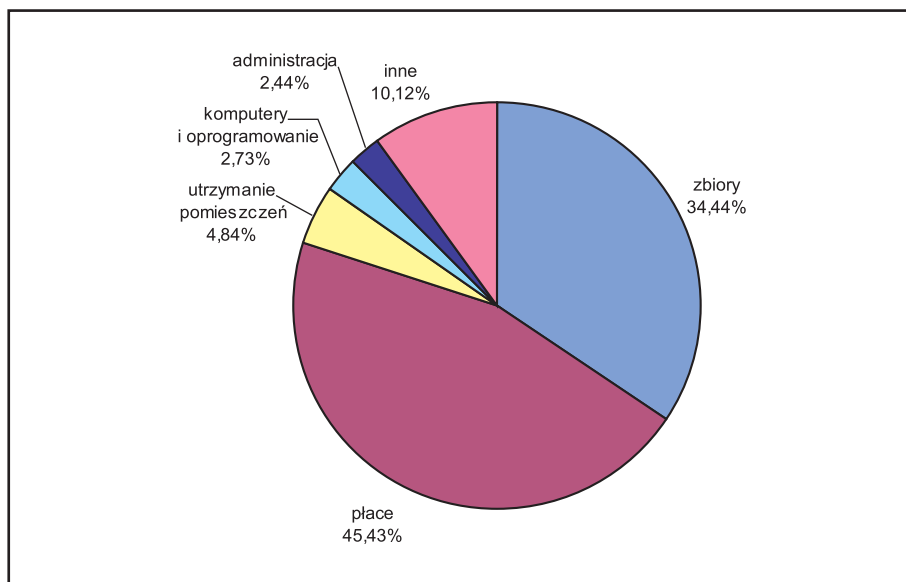
Planuje się również utworzenie na stronie WWW forum dyskusyjnego dla wypełniających ankietę.

Analiza danych z ankiet wg danych z 2002 r.

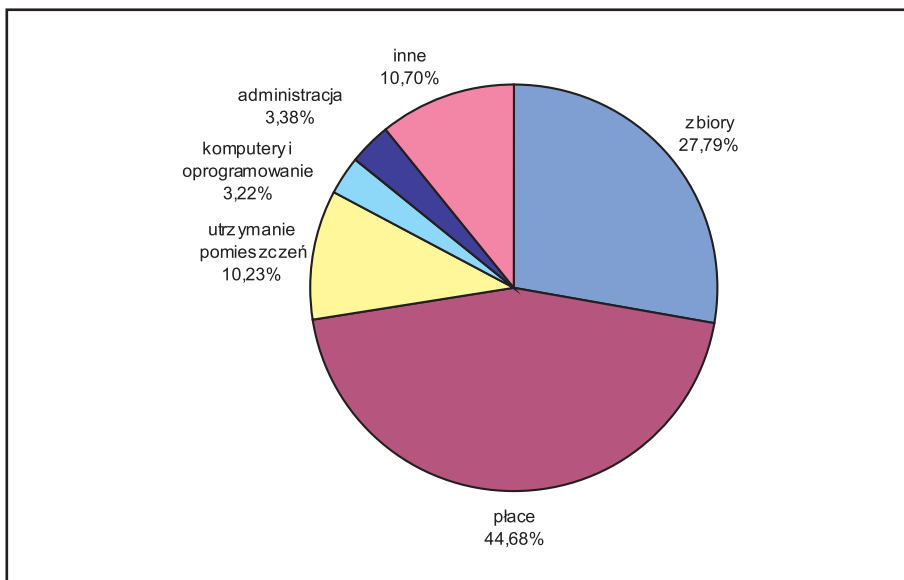
Jak wynika z w/w danych liczba wypełnionych ankiet za 2002 r. nie jest zadowalająca i nie pozwala na dogłębne badania. Wyniki nie będą więc w pełni miarodajne. Warto jednak przedstawić rezultaty dla zobrazowania jakiego rodzaju podstawowych analiz można spodziewać się w przyszłości i do jakich wartości można porównywać osiągnięcia swojej biblioteki. Analizie poddano wyłącznie wskaźniki podawane przez biblioteki, wskaźniki obliczane przez program automatycznie oraz dane dotyczące procentowego udziału wpływów i wydatków w budżecie. Rezultaty podano w Tab. 1, Tab. 2 i Tab. 3. Wszystkie wskaźniki dotyczące „wydajności” biblioteki są podawane w przeliczeniu na ogólną liczbę pracowników działalności podstawowej. Dla podkreślenia faktu, że dane były niekiedy zróżnicowane, wyniki podano w postaci zarówno średniej arytmetycznej, jak i mediany. Podobne wartości oznaczają, że rezultaty były zbliżone we wszystkich badanych bibliotekach. Większość danych podawanych w ankiecie miała wpływ na wartości wskaźników. Najwięcej rozbieżności, sądząc po wynikach i badaniu wartości minimalnych i maksymalnych, wystąpiło w pytaniu „liczba kwerend”. Analizując te dane z liczbami podawanymi w pytaniu „liczba osób pracujących w zakresie informacji naukowej” widać, że w niektórych bibliotekach 1 pracownik realizuje dziennie ok. 40 kwerend. Najprawdopodobniej termin „kwerendy” został zrozumiany jako wszelkiego rodzaju informacje. Te i inne dane budzące wątpliwości są zaplanowane do włączenia do nowych formularzy po doprecyzowaniu definicji i sposobów liczenia. Dotyczy to też pytań

związanych ze źródłami elektronicznymi, np. „liczba logowań do baz danych online i czasopism elektronicznych”.

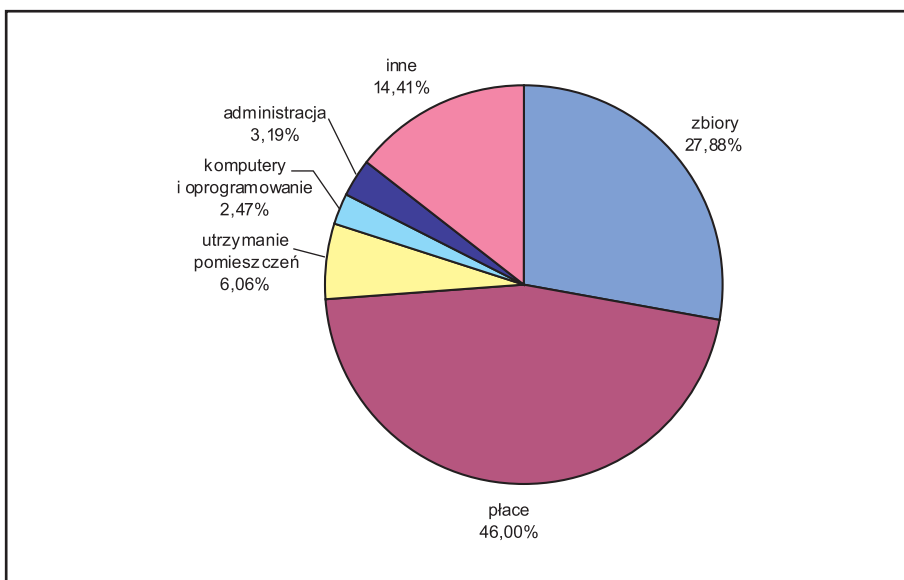
Jak już wspomniano liczba badanych bibliotek nie jest satysfakcjonująca i rezultaty nie odzwierciedlają z pewnością ogólnopolskich tendencji w poszczególnych grupach bibliotek. Większość z nich pokrywa się jednak z danymi otrzymanymi w wyniku badań prowadzonych przed konferencją „krakowską” (dane z 2000 r.), a różnice w wydatkach można tłumaczyć wzrostem kosztów materiałów bibliotecznych itp. Wydatki na 1 użytkownika w bibliotekach uczelnianych wynosiły wtedy średnio 193,5 zł (mediana 169,6 zł) – obecnie 239, 3 zł, mediana 200 zł. Podobne tendencje można zaobserwować w wydatkach na zakup książek na 1 użytkownika – średnio 15,2 zł (mediana 12,9 zł) w 2000 r. i średnio 18,57 zł (mediana 10,45 zł) w 2002 r. Jeśli chodzi o procentowy udział pewnych grup kosztów w całym budżecie, to na płace biblioteki uczelniane wydawały w 2002 r. średnio 48 %, a w 2000 r. 45,9 %; mediana 46,2%. Odpowiednio na zbiory biblioteczne 21% w 2000 r., a 27,9% w 2002 r. Procentowy udział ogólnych grup wydatków wg typów bibliotek przedstawiono na rys. 2 i 3, natomiast wartości średnie dla wszystkich bibliotek uczelnianych na rys. 4. Szczegóły podano w Tab. 3. Porównanie danych wskazuje na znaczny spadek liczby vol. nabytków w przeliczeniu na 1 użytkownika – 1,2 w 2000 r. i 0,33 (mediana 0,19) w 2002 r. Z uwagi na to, że celem niniejszego referatu nie jest szczegółowe analizowanie rezultatów badań, przedstawiono tu jedynie ogólne wnioski. Precyzyjna analiza powinna uwzględniać szereg dodatkowych czynników, np. liczba godzin otwarcia biblioteki, limit czasowy wypożyczeń i wiele innych.

Rys. 2. Procentowy udział podstawowych wydatków w budżetach bibliotek uczelni technicznych.

Rys. 3. Procentowy udział podstawowych wydatków w budżetach bibliotek uniwersyteckich.

Rys. 4. Procentowy udział podstawowych wydatków – średnia ze wszystkich badanych bibliotek uczelnianych.

	Politechniki		Uniwersytety		Inne uczelnie		Wszystkie	
	Średnia arytmetyczna	Mediana	Średnia arytmetyczna	Mediana	Średnia arytmetyczna	Mediana	Średnia arytmetyczna	Mediana
Budżet – wpływy w %								
fundusz przyznany przez uczelnię na działalność bieżącą	35,07	32,6	29,40	34,95	48,3	48,3	37,59	34,94
osobowy fundusz płac	45,31	45,95	44,6	50,2	47,95	47,95	45,95	47,95
dotacje, granty, darowizny na działalność bieżącą	13,9	12,95	11,47	6,17	0,75	0,75	8,71	6,17
dotacje, granty, darowizny na specjalne zadania	2,18	2,02	5,76	0,47	0,05	0,05	2,66	0,47
środki finansowe wypracowane przez bibliotekę	2,55	1,83	2,33	2,65	2,95	2,95	2,61	2,65
inne	1	0,14	6,44	0,91	0	0	2,48	0,14
Budżet – wydatki w %								
zbiory ogółem	34,44	34,5	27,79	31,05	21,4	21,4	27,97	31,05
w tym:								
książki polskie i zagraniczne	7,77	5,72	5,42	4,54	7,55	7,55	6,93	5,72
czasopisma polskie	1,93	1,99	0,65	0,63	2,65	2,65	1,75	1,99
czasopisma zagraniczne	19,59	17,64	17,12	18,48	7,8	7,8	15,03	17,64
zbiory specjalne (w tym normy, opisy patentowe)	1,5	1,67	0,9	0,93	0,1	0,1	0,87	0,93
źródła elektroniczne	3,66	3,55	3,61	3	3,3	3,3	3,53	3,30
sprzęt komputerowy	2,03	1,87	1,42	0,88	0,65	0,65	1,38	0,88
oprogramowanie	0,7	0,49	1,8	1,94	0,8	0,8	1,18	0,80
wyposażenie	2,14	1,18	1,23	1,2	2	2	1,81	1,20
płace (wraz z pochodnymi)	45,43	46,2	44,68	43,79	47,9	47,9	45,92	46,20
fundusz bezosobowy (z pochodnymi)	1,04	0,75	1,32	1,5	1,85	1,85	1,43	1,50
usługi, koszty administrowania	2,44	2,15	3,38	2,85	3,75	3,75	3,21	2,85
szkolenie personelu	0,41	0,21	0,24	0,28	0,1	0,1	0,26	0,21
utrzymanie pomieszczeń	4,84	3,9	10,23	5,8	3,1	3,1	6,08	3,90
promocja	0,05	0,03	0,12	0,13	0,3	0,3	0,17	0,13
remonty	0,54	0,13	1,73	2,22	0,9	0,9	1,08	0,90
amortyzacja	3,41	3,5	3,58	3,15	5,15	5,15	4,10	3,50
inne	2,53	1,76	2,48	0,35	12,1	12,1	5,72	1,76

Tab. 1 Procentowy udział wpływów i wydatków w budżetach bibliotek uczelnianych w 2002 r.

Wskaźniki podawane w ankietach	Politechniki		Uniwersytety		Inne uczelnie		Wszystkie	
	Średnia arytmetyczna	Mediana	Średnia arytmetyczna	Mediana	Średnia arytmetyczna	Mediana	Średnia arytmetyczna	Mediana
Wydatki biblioteki na 1 użytkownika w zł	157,78	148,2	201,3	200	358,92	358,92	239,34	200,00
Wydatki na zakup materiałów bibliotecznych na 1 użytkownika w zł	56,59	48,36	45,65	39,5	96,19	96,19	66,14	48,36
Wydatki na zakup książek na 1 użytkownika w zł	11,18	10,45	10,99	9,7	33,54	33,54	18,57	10,45
Budżet biblioteki jako procent budżetu Uczelni	2,57	2,57	4,81	4,95	4,23	4,23	3,87	4,23
Czas przysposobienia dokumentu	14,38	14	16,17	11	22	22	17,52	14,00
Zbiory opracowane komputerowo jako procent ogólnej liczby zbiorów	50,91	51,75	21,63	19	56	56	42,85	51,75
Procent opisów katalogowych pobieranych ze źródeł zewnętrznych	3,18	0	27,27	25	0	0	10,15	0,00

Tab. 2 Wskaźniki efektywności wyliczane automatycznie z danych na podstawie ankiet z 2002 r.

Zakończenie

Ocena dotychczasowych prac Zespołu ds. Standardów dla Bibliotek Naukowych pozostaje w gestii dyrektorów bibliotek i władz nadrzędnych. Można tu jedynie podkreślić przydatność próby wypracowania narzędzia służącego całemu środowisku i instytucjom je oceniającym. Powodzenie całego przedsięwzięcia zależy od większego zainteresowania i zaangażowania wymienionych osób i gremiów. Obowiązkowe wypełnianie ankiet przyczyniłoby się z pewnością do pełnego obrazu funkcjonowania bibliotek naukowych i możliwości sporządzania rocznych raportów. Równie istotne są dalsze prace Zespołu, które powinny dotyczyć:

- dostosowania kwestionariusza ankiety do wymagań normy 2789 ze szczególnym uwzględnieniem źródeł elektronicznych i ich wykorzystania,
- wypracowania wskaźników efektywności zgodnych z normą ISO 11620 i uwzględniających również badania satysfakcji użytkowników na podstawie standardowego kwestionariusza ankiety,
- wypracowanie systemu współczynników – wag, pozwalających na porównanie tych samych danych w bibliotekach spełniających różne funkcje i posiadających różne struktury organizacyjne.

Wskaźniki obliczane automatycznie	Politechniki		Uniwersytety		Inne uczelnie		Wszystkie	
	Średnia arytmetyczna	Mediana	Średnia arytmetyczna	Mediana	Średnia arytmetyczna	Mediana	Średnia arytmetyczna	Mediana
Liczba pracowników biblioteki jako procent liczby pracowników Uczelni	2,77	2,73	5,06	5,43	3,4	3,4	3,74	3,40
Zarejestrowani użytkownicy z uczelni jako procent potencjalnych użytkowników	72,22	69,35	73,48	84,4	92,13	92,13	79,28	84,40
Liczba vol. (jedn. obl.iczeniowych) na 1 użytkownika	26,42	26,33	35,1	37,78	35,08	35,08	32,20	35,08
Liczba vol. książek na 1 użytkownika	11,45	11,86	21,84	24,43	28,57	28,57	20,62	24,43
Liczba vol. nabytków na 1 użytkownika	0,2	0,19	0,2	0,12	0,59	0,59	0,33	0,19
Liczba użytkowników przypadająca na 1 pracownika biblioteki	450,9	409,29	340,8	293,15	195,01	195,01	328,89	293,15
Powierzchnia biblioteki przypadająca na 1 użytkownika	0,18	0,15	0,34	0,35	0,38	0,38	0,30	0,35
Liczba użytkowników 1 miejsce w czytelniach	85,61	85,57	116,4	78,26	38,72	38,72	80,23	78,26
Liczba wypożyczeń na 1 zarejestrowanego czytelnika	7,89	6,84	7,73	6,76	7,49	7,49	7,70	6,84
Liczba wypożyczeń na 1 pracownika biblioteki	2904,9	1850,4	2038	1467,7	1301,98	1301,98	2081,50	1467,66
Liczba zrealizowanych zamówień na wypożyczenia międzybiblioteczne jako procent wszystkich zamówień	75,96	84,18	58	65,97	86,31	86,31	73,42	84,18
Liczba zrealizowanych zamówień na wypożyczenia międzybiblioteczne jako procent wszystkich zamówień (dotyczy zamówień z zewnątrz)	70,93	83,7	49,43	55,28	96,48	96,48	72,28	83,70
Liczba dostarczonych informacji (kwerend) na jednego użytkownika	0,69	0,19	0,69	0,27	0,66	0,66	0,68	0,27
Liczba dostarczonych informacji (kwerend) na jednego pracownika biblioteki	291,66	86,39	106,4	28,49	139,37	139,37	179,15	86,39
Liczba godzin szkoleń (przysposobienie biblioteczne) na 1 pracownika biblioteki	3,4	3,02	2,84	2,08	2,75	2,75	3,00	2,75
Liczba godzin szkoleń (innych) na 1 pracownika biblioteki	6,94	1,44	2,88	1,65	15,93	15,93	8,58	1,65

Tab. 3 Wskaźniki efektywności wyliczane automatycznie z danych na podstawie ankiet z 2002 r.

Bibliografia

1. Badania efektywności bibliotek i statystyka biblioteczna – zasoby sieci. Oprac. L. Derfert-Wolf [online]. Dostępny w Internecie: <http://ebib.oss.wroc.pl/2003/48/derfert.php>.
2. Badania porównawcze polskich bibliotek naukowych. Materiały z konferencji (Kraków, 19-21 września 2001). Oprac. red. Anna Sokołowska-Gogut; Biblioteka Główna Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2001.
3. Derfert-Wolf L., Analiza porównawcza finansowania i budżetów polskich bibliotek naukowych. Cz. 2 Wskaźniki finansowe. Propozycje standaryzacji badań porównawczych. W: Badania porównawcze polskich bibliotek naukowych. Materiały z konferencji, Kraków 19-21 września 2001. Biblioteka Główna Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2001, s. 87-109.
4. Derfert-Wolf L., Badania porównawcze bibliotek niemieckich - projekt BIX. W: Biuletyn EBIB [Dokument elektroniczny] Nr 8/2003 (48) wrzesień. Dostępny w Internecie: <http://ebib.oss.wroc.pl/2003/48/wolf2.php>.
5. Derfert-Wolf L., Projekt Tempus JEP UM 13242 „Development of library management as a part of the university total quality management” – cele i zadania. W: Międzynarodowa konferencja „Zarządzanie przez jakość w bibliotece akademickiej” Bydgoszcz – Gnień, 10-13 września 2000 [dokument elektroniczny] EBIB Materiały konferencyjne nr 1, marzec 2001. Dostępny w Internecie: <http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/atr/tempus.html>.
6. Derfert-Wolf L., Dobrzyńska-Lankosz E., Dziadkiewicz W., Górny M., Górski M., Górska E., Górski M., Jazdon, A., Sokołowska-Gogut, A. and Wildhardt, T. Performance indicators and Standards for Polish Research Libraries. *Library & Information Research*, vol. 27, nr 87, Winter 2003, s. 17-28.
7. Derfert-Wolf L., Goc J., Górski M., Sobielga J., Analiza funkcjonowania biblioteki z uwzględnieniem wybranych wskaźników efektywności (aspekty finansowe). W: Standaryzacja kosztów w bibliotekach naukowych, Kazimierz Dolny 20-22.00.2000, s. 37-52.
8. Derfert-Wolf L., Górski M. Analiza funkcjonowania polskich bibliotek naukowych w Polsce – program do gromadzenia i przetwarzania danych. W: Biuletyn EBIB [dokument elektroniczny] Nr 8/2003 (48) wrzesień. Dostępny w Internecie: <http://ebib.oss.wroc.pl/2003/48/wolf1.php>.
9. The Effective Academic Library. A Framework for Evaluating the Performance of UK Academic Libraries. Bristol: HEFCE Publications, 1995.
10. Głowacka E., Wskaźniki efektywności bibliotek według normy ISO 11620. W: Standaryzacja kosztów w bibliotekach publicznych: Chełm - Okuninka, 19-21 września 2002 [dokument elektroniczny] EBIB Materiały konferencyjne nr 5, 2002. Dostępny w Internecie: <http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/standardy/glowacka.php>.
11. Górny M. Metodologiczne problemy zastosowania metody porównawczej do oceny efektywności bibliotek naukowych. W: Badania porównawcze polskich bibliotek

- naukowych. Materiały z konferencji, Kraków 19-21 września 2001. Biblioteka Główna Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2001, s. 27-38.
12. Górny M., Metody określania standardów dla polskich bibliotek naukowych. W: Biuletyn EBIB [dokument elektroniczny] Nr 8/2003 (48) wrzesień. Dostępny w Internecie: <http://ebib.oss.wroc.pl/2003/48/gorny.php>.
 13. Górny M., Ocena efektywności udostępniania informacji w bibliotekach naukowych. Poznań 1999.
 14. Górski M., Analiza funkcjonowania biblioteki. W: Międzynarodowa konferencja „Zarządzanie przez jakość w bibliotece akademickiej” Bydgoszcz-Gniew, 10-13 września 2000 [dokument elektroniczny] EBIB Materiały konferencyjne, marzec 2001. Dostępny w Internecie: <http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/atrgorski.html>.
 15. Górski M., Analiza porównawcza finansowania i budżetów polskich bibliotek naukowych. Cz. 1 Wprowadzenie do badań. Analiza wpływów i wydatków. W: Badania porównawcze polskich bibliotek naukowych. Materiały z konferencji, Kraków 19-21 września 2001. Biblioteka Główna Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2001, s. 53-85.
 16. Guidelines for the application of best practice in Australian University Libraries: Intranational and International Benchmarks. (2000) http://www.dest.gov.au/archive/highered/eippubs/eip00_11/00_11.pdf.
 17. Guidelines for college libraries: recommendations for performance and resourcing. Edited by Kathy Ennis. London: 1995.
 18. Jazdon A., Normy, standardy, wskaźniki w zarządzaniu zbiorami. W: Badania porównawcze polskich bibliotek naukowych. Materiały z konferencji, Kraków 19-21 września 2001. Biblioteka Główna Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2001, s. 111-128.
 19. Jazdon A., O kategoryzacji bibliotek czyli czy warto porównywać biblioteki, a jeśli tak to jak, po co, dla kogo i kto miałby to robić. W: Standaryzacja kosztów w bibliotekach naukowych, Kazimierz Dolny 20-22.09.2000. Lublin 2000, s. 61-89.
 20. Jazdon A., O ocenie i kategoryzacji bibliotek. W: Biuletyn EBIB [dokument elektroniczny] Nr 8/2002 (37). Dostępny w Internecie: <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/37/jazdon.php>.
 21. Lepik Aira, Liivamägi Toomas: Past decade – transforming measures and values in Estonian library practice. W: 69th IFLA General Conference and Council, Berlin, Germany, August 1-9, 2003. [dokument elektroniczny]. Dostępny w Internecie: http://www.ifla.org/IV/ifla69/papers/103e-Lepik_Liivamagi.pdf.
 22. Kokkonen O., Performance measurement at the national level: problems of quality approach. W: Library Management and Information Technology. Proceedings of the seminar held in Vilnius, Lithuania. Vilnius 1996, s. 34-44.
 23. Osiewalska A., Praktyka badań porównawczych bibliotek akademickich USA i krajów Unii Europejskiej. W: Badania porównawcze polskich bibliotek naukowych. Materiały z konferencji 19-21 września 2001. Kraków 2001, s. 39-52.

24. R stby J. B., The new cross-sectorial agency in Norway for archives, libraries and museums: plans and perspectives. Presentation at LIBER 32nd Annual General Conference Extending the Network: libraries and their partners. Rome, 17-20 juni 2003. [online] Dostępný w Internecie:
<http://www.abm-utvikling.no/publisert/artikler/2003/LIBERforedrag.rtf>
25. Poll R., Boekhorst P., Mierzenie jakości: międzynarodowe zalecenia do pomiaru wykonania zadań w bibliotekach akademickich; tł. Bolesław Rek. *Bibliothecalia Wratislaviensia* nr 7. Wrocław 2004.
26. Sokołowska-Gogut A., Czy potrzebne są nam badania porównawcze? W: *Biuletyn EBIB [dokument elektroniczny]* Nr 3/1999 czerwiec. Dostępný w Internecie:
<http://ebib.oss.wroc.pl/arc/e003-08.html>.
27. Sokołowska-Gogut A., Problematyka oceny jakości i wynikające z niej próby standaryzacji i normalizacji działalności biblioteczno-informacyjnej. W: *Stan i potrzeby polskich bibliotek uczelnianych. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej*. Poznań, 13-15.11.2002. Poznań 2002, s.47-63.
28. Standaryzacja kosztów w bibliotekach naukowych, Kazimierz Dolny 20-22.09.2000. Lublin 2000.
29. Standaryzacja kosztów w bibliotekach publicznych. Red. Witold Sulimierski. Warszawa: SBP, 2003 [Dostępný teŹ w Internecie:
<http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/standardy/index.html>].
30. Ward Suzanne et al. Library performance indicators and library management tools. European Commission, DG XIII- E3, 1995 (EUR 16483 EN).
31. WdraŹanie nowoczesnych technik zarzadzania w instytucjach non-profit na przykłądzie naukowej biblioteki akademickiej. Oprac. red. Anna Sokołowska-Gogut. Kraków: BG AE, 1998.
32. Zarzadzanie przez jakość w bibliotece akademickiej. Międzynarodowa konferencja, Bydgoszcz-Gniew, 10-13 września 2000 [dokument elektroniczny] EBIB Materiały konferencyjne, marzec 2001. Dostępný w Internecie:
<http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/atr/>.

The paper presents the aims of the Project „Analysis of functioning of the Polish research libraries” conducted by the Task Group for Standardization for Polish Research Libraries (ZSBN) since 2002. The results of the Project should be useful management tools in several types of research libraries and assessment tools by uniform criteria. The conception of the research is described against a background of similar initiatives concerning library statistics and performance measurement in several countries.

The paper also describes computer software designed for quantitative and qualitative data collection and analysis. It consists of electronic questionnaire and databases for comparative research of library evaluation. The following part relates to problems arisen when receiving data and proposals of questionnaire modification. The final part discusses the results of comparative research of academic libraries in 2002.